

แบบถอดองค์ความรู้ของเกษตรกรต้นแบบในพื้นที่

๑. เรื่อง การทำนาอินทรีย์

๒. ชื่อเกษตรกรเจ้าขององค์ความรู้ นายธีรวัฒน์ พันธุมาศ

วันเดือนปีเกิด ๑ เมษายน ๒๕๑๕

หมายเลขบัตรประชาชน ๓ ๓๔๑๓ ๐๐๑๗๒ ๘๒ ๕

ที่อยู่ ๑๓๒ หมู่ที่ ๖ บ้านนาผาง ตำบลห้วย อำเภอบุพราวงศา จังหวัดอำนาจเจริญ ๓๗๑๑๐

โทรศัพท์ ๐๘๔-๔๑๗๕๕๐๕

๓. ความเป็นมา

เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๐ ได้เกิดวิกฤตเศรษฐกิจตกต่ำ หรือวิกฤตต้มยำกุ้ง ภาคธุรกิจเกิดปัญหา มีการปิดกิจการปลดคนงาน ลดค่าจ้าง ลดเวลาทำงาน เพื่อลดรายจ่ายและความอยู่รอดของบริษัท ทำให้มีแรงงานตกงานมากมายทั้งแรงงานเดิมและที่จบการศึกษาใหม่ กระผมก็เป็นหนึ่งในแรงงานเหล่านั้น ถึงแม้จะไม่ถูกปลดออกจากงานแต่ก็ถูกลดเวลาทำงานอาทิตย์ละ ๓ วัน และในวิกฤตย่อมมีโอกาสเสมออยู่ที่เราจะมองเห็นและนำมาใช้ประโยชน์ได้หรือเปล่า

คืนวันที่ ๕ ธันวาคม ปี ๒๕๔๐ เวลาประมาณ ๒๐.๓๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระบรมราโชวาทและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แก่พสกนิกรในการดำเนินชีวิตให้มีความสุขอย่างยั่งยืน และกระผมได้เริ่มศึกษาการทำเกษตรอินทรีย์จากแหล่งต่างๆ และตัดสินใจลาออกจากงานและกลับมาทำการเกษตรอินทรีย์ ในภูมิลำเนาในปี พ.ศ. ๒๕๔๑ ได้รับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์สากล ในปี ๒๕๔๕ และในปี ๒๕๔๘ ได้ก่อตั้งกลุ่มเกษตรกร ภายใต้ พ.ร.บ.วิสาหกิจชุมชน ชื่อ “ วิสาหกิจชุมชนผู้ปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์บ้านนาผาง “ โดยการส่งเสริมของสำนักงานเกษตรอำเภอบุพราวงศา กรมส่งเสริมการเกษตร ปัจจุบันทำงานอาสาและเป็นวิทยากรด้านเกษตร

๔. องค์ความรู้ในการประกอบอาชีพ และงานที่ภาคภูมิใจ

การทำนาอินทรีย์ให้ได้การรับรองมาตรฐานสากล

การทำเกษตรอินทรีย์นั้น ก็เหมือนกับการทำงานต่างๆทุกงานนั้นแหละ มันจะลำบากก็ตอนเริ่มแรกที่เราจะเปลี่ยนแปลงจากสิ่งที่เคยปฏิบัติจนเป็นความเคยชินและเราไม่รู้ที่จะเริ่มต้นยังไงเอาละครับเรามาเริ่มกันเลย

เริ่มต้นขั้นแรก เราเริ่มที่ตัวเราครับ ดูตัวเราเองว่ามีอะไรบ้าง สะสางตัวเอง เอาความคิดที่เป็นตัวถ่วงออกไป เช่น ขาก ทำไม่ได้หรืออก เปลี่ยนมาเป็น ลองดูไม่มีอะไรที่ทำไม่ได้ ทุกอย่างในโลกเป็นไปได้เสมอทุกอย่างมีเริ่มต้น มีแก้ไข ไม่มีอะไรดีที่สุดใน และที่สำคัญนะครับคุณต้องเชื่อในสิ่งที่ทำ ทำในสิ่งที่เชื่อ (รู้สึกคล้ายๆกับภาพยนตร์เรื่องหนึ่งนะ แฮะๆ)

ขั้นที่สอง ศึกษาหาความรู้ในการทำจากแหล่งต่างๆ และ ตำราวิทยุพยากรณ์ หรือทูน ของเราครับว่าเรามีอะไรบ้างที่จะมาเป็นปัจจัยการผลิตของตนเอง ถ้าภาษาวิชาการท่านเรียกวิเคราะห์ (SWOT) ครับ อย่าเพิ่งว่าบ้านะครับ ท่านอะไรต้องทำ SWOT ด้วยเกิดมาท่านตั้งแต่เกิดก็ไม่เห็นต้องทำอะไรเลย (บางคนอาจจะถามว่า SWOT นี่มันคืออะไร เป็นตัวยังไง ฮา) ถ้าไม่SWOT ก็ไม่ไม่ใช่ Smart Farmer สิครับ แฮ่ๆ ล้อเล่นครับ จริงๆ แล้ว การวิเคราะห์ (SWOT) เป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการที่จะดำเนินกิจกรรมทุกอย่างครับ อย่างสุภาษิตท่านว่า รู้เขารู้เรา รบร้อยครั้ง ชนะร้อยครั้ง (เพราะถ้ารู้ว่าจะแพ้เราก็ไม่รบครับ)

ขั้นที่สาม ลงมือทำ

ทำอันแรก ทำใจ บางท่านอาจจะคิดว่าท่านมาตั้งแต่เกิดจะให้เลิกใช้ปุ๋ยเคมี แล้วมันจะได้กินหรือหนีสินก็ยิ่งเยอะอยู่ พุดแล้วเครียด กินเหล้าดีกว่า ฮา เรื่องนี้ผมขอแลกเปลี่ยนแล้วกันนะครับ เรามารู้เบื้องต้นก่อนครับ สิ่งมีชีวิตทุกชนิดไม่ได้ทานปุ๋ยนะครับ แต่เขาจะกินธาตุอาหารเพื่อการเจริญเติบโต และพืชทุกชนิดก็ใช้ธาตุอาหารในการบำรุง และไอ้ธาตุอาหารนี้แหละมันมาจาก 2 ทาง คือ

1. เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ กระบวนการย่อยสลายโดยจุลินทรีย์ เช่นตามป่าเขาพืชผัก ไม้ผล ไม้มีใครไปใส่ปุ๋ยเคมีให้แต่ก็ได้ผลผลิต และเป็นผลผลิตที่มีความปลอดภัยด้วย

2. เกิดจากการสังเคราะห์ทางกระบวนการวิทยาศาสตร์ เพื่อสกัดเอาธาตุอาหารให้ได้มาก และนำไปใช้ให้ตรงจุดตามต้องการ สามารถควบคุมได้ แต่ปัจจุบันเรารู้แล้วว่าโลกเราถูกสร้างขึ้นด้วยความสมดุลแล้ว แต่มนุษย์เรามาแยกส่วนออกเพราะคิดว่าจะเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

ดังนั้น การทำเกษตรอินทรีย์ ก็คือ การทำเกษตรที่ไม่ใช้สารเคมีสังเคราะห์ในการทำการเกษตร การทำนาอินทรีย์มีขั้นตอนอย่างไร ก็ลองดูกัน (อันนี้ผมเขียนจากประสบการณ์ที่ท่านะครับ)

ระยะเตรียมดิน

หลังจากเก็บเกี่ยวเสร็จเราก็เริ่มเตรียมดินต่อเลยครับ โดยการไถกลบฟาง โดยก่อนไถกลบฟางก็สาดน้ำหมักก่อนเพื่อการย่อยสลายฟางข้าวและเพิ่มจุลินทรีย์ และหว่านเมล็ดพันธุ์ปุ๋ยพืชสดลงไปด้วย ช่วงเตรียมดินนี้ถ้าเรามีวัสดุปรับปรุงดินเราก็ใส่ไปพร้อมกันเลย เช่น ปูนขาว โดโลไมต์ ฯลฯ เฮ้ยมากขนาดนี้จะทำไหวหรือ ผมใช้วิธีนี้ครับ ใช้รถเกษตร (แด็กๆ) เอาถังน้ำ 200 ลิตรจำนวน 4 ถัง ขึ้นรถใส่น้ำหมักในถังทุกใบ นำวัสดุปรับปรุงดินขึ้นรถ แล้วก็ขับไปตามทุ่งนา อีกคนที่สาดน้ำหมักและวัสดุปรับปรุงดินลงแปลงนา ใช้เวลาแค่ 2 ชั่วโมงเสร็จการสาดน้ำหมักแล้วครับ

ระยะตกกล้า

อันนี้สุดขอดเลยครับ คนส่วนมากยอมแพ้เลยเพราะกล้าถอนยากมากเลย เลยถอดใจนำไปใส่เสร็จเลย

เริ่มจากเตรียมแปลงกล้า เราใช้ไถตะ ทิ้งไว้ 15 วัน และไถแปร คราดทำเทือก ที่ผมทำแปลงกล้านั้นผมจะใช้ ปุ๋ยหมักใส่ตอนคราดเสร็จเพื่อให้ปุ๋ยหมักอยู่ด้านบนและเพิ่มแคลเซียมด้วย แปลงกล้า 2 งานใช้ปุ๋ยหมัก 300 กิโลกรัม แคลเซียม 100 กิโลกรัม

นำเมล็ดพันธุ์ดีมา (ต้องมาจากแหล่งที่เชื่อถือได้ นะครับ หรือไม่มีก็ดูการรับรองจากกรมการข้าวครับ) มาทำความสะอาดและคัดเมล็ดโดยการแช่น้ำนำเมล็ดที่ลอยน้ำทิ้งให้หมด อย่าเสียดายครับเพราะอะไรที่ไม่เต็มมันจะเป็นปัญหาในภายหลัง และไม่ควรแช่ทิ้งกระสอบนะครับจะทำให้การงอกไม่ดี แล้วนำมาเพาะในหิ้งอกเพื่อเตรียมหวานกล้า การดูแลรักษาที่พ่นน้ำหมักที่มีนั้นแหละ ส่วนผมใช้น้ำหมักมูลสุกรสาดพ่นทุก 7 วัน การทำปุ๋ยหมักอินทรีย์ชีวภาพ

ส่วนผสม

๑. แคลเซียม	๑๐๐ กิโลกรัม
๒. ปุ๋ยคอก	๑๐๐ กิโลกรัม
๓. รำ	๒๕ กิโลกรัม
๔. อี.เอ็ม	๒ ช้อนโต๊ะ
๕. กากน้ำตาล	

วิธีหมัก

นำส่วนผสมทั้งหมดผสมคลุกเคล้าให้เข้ากัน แล้วรดด้วยน้ำที่ผสมจุลินทรีย์และกากน้ำตาลให้มีความชื้น ประมาณ 70 % หมักไว้ 15-1 เดือน โดยกลับกองปุ๋ยหมักเพื่อระบายความร้อนและเมื่อกองปุ๋ยเย็นจึงนำไปใช้ได้ ปริมาณไร่ละ 400-600 กิโลกรัมต่อไร่ นะครับ

คุณแม่เจ้า ที่นา 20 ไร่ ต้องทำถึง 8,000 กิโลกรัม ทำไม่ไหวหรือ ?

อย่าเพิ่งถอดใจครับ ทำปุ๋ยหมักอย่างไรให้ได้มากครับ เริ่มต้นเอาปุ๋ยคอกเกลี่ยที่พื้นนาประมาณ 10 เซนติเมตร ชั้นที่ 2 ใส่แคลเซียมหนาประมาณ 5 เซนติเมตร ชั้นที่ 3 ใส่รำ ใครมีอะไรจะใส่มากกว่านี้ไม่ผิดกติกาครับ เช่น ฟาง ใบไม้ ปุ๋ยขี้วัว แคลเซียม ฯลฯ เสร็จแล้วใช้น้ำที่ผสมจุลินทรีย์และกากน้ำตาลรดแล้วใช้รถไถนาเดินตาม หรือแทรกเตอร์ก็ได้ใช้ฟานพรวนไถไปมาให้เข้ากัน แล้วหมักไว้ กลับกองปุ๋ยเหมือนวิธีแรกนั่นแหละ ใช้เวลา ประมาณ 1 วัน ได้เป็น 10,000 กิโลกรัมเลยครับ

บางท่านอาจจะถามว่า ทำไมต้องหมักปุ๋ย ? ใส่เลยไม่ได้หรือ ?

ใส่เลยก็ได้เหมือนกันครับ แต่ ประโยชน์ที่ได้จะแตกต่างกันดังนี้ครับ

1. เป็นการเพิ่มปริมาณปุ๋ยหมักให้ได้มากขึ้น
2. เป็นการช่วยย่อยสลายอินทรีย์วัตถุเพื่อเพิ่มธาตุอาหาร

3. ทำลายเมล็ดหญ้าที่ติดมากับมูลโค – กระบือ
4. เพื่อเป็นการฆ่าเชื้อโรคที่ติดมากับมูลสัตว์

ระยะเตรียมดินและปักดำ

แล้วนำไปใส่แปลงนาช่วงไถจะดีที่สุด เพราะปุ๋ยหมักเมื่อใส่ลงแปลงนาแล้วจุลินทรีย์ก็จะทำกิจกรรมย่อยสลายอินทรีย์วัตถุทั้งดินหญ้า เศษอินทรีย์วัตถุต่างๆ ให้เป็นธาตุอาหาร เมื่อเราปักดำธาตุอาหารก็พร้อมที่จะให้ต้นพืชนำไปใช้ได้เลยครับ หรือถ้าใครมีปุ๋ยหมักเหลือจะใส่อีกครั้งก็ไม่ว่ากันครับ

เมื่อต้นกล้าอายุได้ 25 วัน ก็สามารถนำไปปักดำได้ อายุต้นกล้าขนาดนี้จะทำให้อัตรการแตกกอดีที่สุด หน่วนะครีบจะทำให้เราใช้ต้นกล้าลดลง การปักดำจะใช้ 1-2 ต้นต่อกอ ระยะห่าง 30 ซม. จะใช้เมล็ดพันธุ์ 2-3 กิโลกรัมต่อไร่ นาดำปกติจะใช้ 5-7 กิโลกรัมต่อไร่ นาหวาน 15-25 กิโลกรัมต่อไร่ เราลดต้นทุนได้เห็นๆ นะครับ

การดูแลรักษา

ใช้น้ำหมักมูลสุกรฉีดพ่น (เอาที่คอกตัวเองไม่ได้ซื้อครับ) ร่วมกับน้ำหมักสมุนไพรไล่แมลง แถวบ้านใบสะเดาและใบยูคาลิปตัสเป็นวัตถุดิบหลัก ฉีดพ่นทุกเดือนเพื่อให้ปุ๋ยอินทรีย์ทางใบ ฉีดช่วงตอนเช้าและตอนเย็นเพราะปากใบพืชจะเปิดครับจะเกิดประโยชน์สูงสุด ส่วนการทำน้ำหมักก็มีการทำดังนี้ครับ

น้ำหมักมูลสุกร

ส่วนผสม

1. มูลสุกรสด	2 กิโลกรัม
2. น้ำสะอาด	100 ลิตร
3. กากน้ำตาล	1 ลิตร
4. จุลินทรีย์	10 มิลลิลิตร

วิธีหมัก

นำมูลสุกรห่อด้วยผ้าพลาสติกเขียว (ผ้าแฉงเขียว) แล้วนำลงถังหมัก ใส่กากน้ำตาล จุลินทรีย์ หมักไว้ 7-15 วัน สามารถนำไปใช้ได้ โดยเจือจางกับน้ำสะอาด 1 ต่อ 20 สาด พ่น

สมุนไพรไล่แมลง

ส่วนผสม

1. ใบสะเดาหรือเมล็ดสะเดาบด	1 กิโลกรัม
2. ใบยูคาลิปตัส	1 กิโลกรัม
3. ตระไคร้หอม	1 กิโลกรัม
4. กากน้ำตาล	1 ลิตร

5. จุลินทรีย์	20 มิลลิลิตร
6. น้ำ	10 ลิตร

วิธีทำ

นำส่วนผสมมาสับเป็นชิ้นเล็ก แล้วนำลงต้มหมัก (หรือจะต้มเพื่อสกัดสารสมุนไพรก่อนก็ได้) แล้วนำกากน้ำตาล จุลินทรีย์ และใส่น้ำให้ท่วมสมุนไพร หมักไว้ 7-15 วันก็สามารถนำไปใช้ได้โดยเจือจาง 1 ต่อ 20 ถีด ฟ่น รวด รด ที่สำคัญนะครับต้องฉีดพ่นก่อนพบนะครับเพราะมันคือสมุนไพรที่มีฤทธิ์ในการป้องกันและขับไล่เนครับ

การกำจัดวัชพืชในแปลงนา

จากการใช้วิธีเขตกรรม ในการเตรียมแปลงนาการไถกลบตอซัง การปลูกปุ๋ยพืชสด(ใบจะคลุมหญ้า) การไถตะในระยะก่อนหญ้าออกดอก การหมักปุ๋ยก่อนใส่ การให้น้ำ ทำให้ลดอัตราการเกิดของหญ้าได้แล้ว ถ้ายังเกิดหญ้าก็จะใช้อุปกรณ์ในการถอนหญ้าคือ เครื่องถอนหญ้าตรามือครับ ใช้มือถอนแล้วนำหญ้าที่ได้ไปเลี้ยงสัตว์(วัว-ควาย) หรือนำไปหมักปุ๋ยก็ได้ครับ

ระยะเก็บเกี่ยว

จะเก็บเกี่ยวช่วงระยะพลับพลึง ตากฟ่อน 2 แดด แล้วนำมาเก็บในยุ้งฉาง นวดแล้วเก็บไว้ใน ในภาชนะที่อากาศถ่ายเทเช่นในยุ้งฉาง กระจอบป่าน เป็นอันเสร็จการทำนาอินทรีย์ ไม่ยากใช่ไหมครับ

แต่ ถ้าเราจะรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์สากล ต้องเพิ่มขึ้นตอนเข้าไปอีกดังนี้ครับ

1. ติดต่อหน่วยงานที่ตรวจรับรองเพื่อขอรับการตรวจ หน่วยราชการก็มี กรมวิชาการเกษตรครับ ถ้าเอกชนก็มีมาตรฐาน มกท. และมาตรฐานต่างประเทศเยอะแยะครับ แต่ของเอกชนจะต้องจ่ายเงินค่ารับรองครับ อันนี้ผมแนะนำให้ไปสมัครร่วมกับกลุ่มที่เขาดำเนินกิจกรรมด้านนี้อยู่แล้วดีกว่าครับ
2. เข้ารับการอบรมมาตรฐานเกษตรอินทรีย์
3. บันทึกการทำงานทุกขั้นตอน เพื่อการตรวจสอบย้อนกลับ (การรับรองเขารับรองกระบวนการเนครับ ไม่ใช่ผลิตภัณฑ์)
4. มีเจ้าหน้าที่ตรวจแปลงเข้ามาตรวจกระบวนการทำนา ซึ่งระบบเขาจะเรียก การตรวจ ICS (ตรวจสอบภายใน)
5. มีเจ้าหน้าที่ที่ตรวจรับรองมาตรฐานเพื่อออกไปรับรอง อันนี้จะเป็นเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่รับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์มาตรวจรับรองอีกชั้นหนึ่งครับ ถึงจะเป็นเกษตรอินทรีย์ที่สามารถส่งออกได้ตามกฎหมายครับผม

งานที่ภาคภูมิใจ

- ประสานงานโครงการพัฒนาบ่อบาดาลเพื่อการเกษตร
- วิสาหกิจชุมชนดีเด่น
- วิทยากรการเกษตร

๕. สรุปองค์ความรู้ที่ใช้

๕.๑ การผลิต การทำปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ , การทำน้ำหมักชีวภาพ , การทำฮอร์โมนเร่งการเจริญเติบโต, การทำเกษตรอินทรีย์มาตรฐานสากล

๕.๒ การตลาด การแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่า การสร้างเครือข่ายข้าวอินทรีย์ราคาสูงกว่าตลาด ๑๐% การทำเมล็ดพันธุ์ข้าวหอมมะลิอินทรีย์

๖. ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

การน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติในการดำเนินชีวิต การเสาะแสวงหาความรู้ การมีภาคีเครือข่ายในการทำงาน

๗. แนวคิดในการทำงาน

ให้รักในงานที่ทำ ศึกษาหาความรู้ให้รู้จริง นำปัจจัยที่มีมาใช้ประโยชน์ให้คุ้มค่าที่สุด และพึ่งตนเองมากที่สุด เริ่มจากง่ายไปหายาก

๘. หลักคิดในการประกอบอาชีพการเกษตร

ให้ทำอาชีพเกษตรอย่างมีอาชีพ อย่าทำการเกษตรเพียงเพราะเป็นอาชีพ

๙. ที่มาของข้อมูล (ผู้ถอดองค์ความรู้)

สำนักงานเกษตรอำเภอบึงสามพัน
